ఆ దివ్యసందర్శనాన్ని గురించి తీరని చర్చ కొంతకాలం సాగింది. తుద కిలా తేల్చాం. "నేను వ్యాధిగ్రస్తుణ్నై పరున్న రోజుల్లో కాపురమున్న చతురంగణం వైష్ణవాగ్రహారం కాబట్టీన్నీ, ఇంటి కెధురుగా శ్రీ ఎంబెరుమన్నారుస్వామి దేవాలయం వున్న కారణాన్ని బట్టీన్నీ—శ్రీ రామానుజ మతం మనస్సున కెక్కి—అలాంటి మాయలో పడద్రొబ్బింది" అని తేల్చాం.

తేల్చామే కాని ఆ సందర్శించిన రూపాల్ని ఈ లోకంలో వొక్కరితోను సరిపోల్చలేకుండా వున్నాను. తొల్లింటి వైకుంఠ పురమునకు కళ్లెదర కట్టి వున్న కోవెలకు హస్తిమశకాంతరం. అసలు రెండింటికీ పరస్పరం పోలికే లేదు. కాబట్టి మందుతోను మతంతోను సంబంధంలేని చిన్మయ స్వరూప సాక్షాత్కార మేల కాకూడ దది? పక్షాంతరంలో చిన్నప్పుడు గన్న తల్లక్రిందుల నీడలే, తోడునీడలై, కాళ్ళమీద నిలబడి నామాలు ధరించి నాకు అమృతం పోసివున్నాయేమో? ఈ కడాపటిదే సిద్ధాంతం.

మా "నీడల నడవ" యొక్క వీధి తలుపు నెలావున్న దాన్ని అలా అనశ్వరంగా అట్టే పెట్టండి. ఇదే నా తుదికోరిక.

అపురూపసుందరి

"ఇదేనా గ్రామం! ఇదేనా గ్రామం!" అని
అనుకుంటూ వచ్చిన శ్రీమన్నారాయణసింగు

"ఇదేనా గ్రామం? ఇదేనా గ్రామం?" అని ప్రతీ గ్రామాన్ని అపహాస్యంగా అడుగుతూ, ఒకచోట "స్టాండ్" దగ్గర "బస్సు" దిగాడు. అక్కడ దిగీ దిగడంలో అతనికి ఒక బండిగాని, ఒక వాహనంగాని దొరకలేదు. 'బస్సు' రంయిని కొండల్లోకి

కనబడే రోడ్డంట మటుమాయమైంది. అతడు అక్కడ. తానుండినచోట కొంచెము పరిభ్రమించినవాడై చుట్టూ చూడ సాగేడు. అదంతా, అతుకుల బొంతలాగుండే ఒకానొక తాత్కాలిక స్థలముగా కనుపించెను. అయితే ప్రపంచమంతా తాత్కాలికం కాదాయని అతను ఒకవిధముగా తర్కవాదములోపడి, 'రెండు నిముషముల్లో, అదీ జగత్తేనని ఒకానొక సిద్ధాంతానకు వచ్చెను.

ఒకవంక, సినీమా నటులయొక్క బొమ్మలను తోరణాలగా కట్టి కనుపింపజేస్తూ, కొనువారి నాకర్షించు కిళ్లీ - సోడా దుకాణా లను జూచినాడు. వేరొకవంక ఒక మిఠాయి పకోడీ ఇటువంటి తినుబండారములమ్మే దుకాణములను చూచినాడు. మరియొకవంక పప్పురుబ్బే పరిజనంతోసహా కానవచ్చే కాఫీహోటల్ చూచినాడు. అన్నింటినీమించి తనను పిలుస్తూవుందా అన్నట్టు గణగణమంటూ గంటలు మ్రోగించే అద్దెసైకిళ్ళ ఆవరణాన్ని కనుగొన్నాడు. కొందరాడవాళ్ళు చెరువుకువెళ్ళి నీళ్ళు తెస్తూవుంటే కొందరు సోమరి మగవాండ్రు సిల్కులాల్చీలతో, గ్లాస్కో మల్లు పంచె లతో కనబడజొచ్చారు. కుటుంబినులను చూచినప్పుడు తొల్త గ్రామమనాలని అతనికి తోచినా ఆ యిక్క సుతరాం గ్రామంలా కనబడక తుదకు "ఏ యూరిది?" అని ఎవరిని అడగకుండానే అటునించి ఇటు ఇటునించి అటు, పర్యటనం గావిం చాడు. పేరడిగి నవ్వులపాలవుతానేమోనని అతగాడి సంకోచం.

సాయంకాలం ఆరుగంటలైంది. దిగు ఆకాశము పడమటి తట్టు బంగారపు మలామా చేసినట్లుగా వుండి నీడలు చూపించని ఏకకాంతి గొల్పుతూంది. చెట్లు తమంతతామే ఆ వెలుగుముందు నలుపు లెక్కిపోయినట్లు కనబడ్డాయి. ఒక పుంతకు దారితీసే

ఇసుకమార్గము దుమ్మురేగుతూ కానవచ్చింది. మరీ నల్లగా కనబడే చెట్లసందునే మరీ నల్లగా ఒక లారీ అలా పడమటి కాంతిలోనికి వెళ్ళిపోతూ వున్నట్టుగా తోస్తూ, లోవి రాళ్ళను, రాళ్ళమీద కూర్చున్న కూలీజనుల్ని అందర్నీ అన్నీ అన్ని సిలూటీరేఖలుగా మార్చివేసింది.

నాడు సూర్యుడు క్రుంకే లయస్థితి ఎందుకు చూడలేక పోతినా అని, ఏదో తప్పిపోయిన దృష్టి కలవానిలా శ్రీమన్నా రాయణసింగు అయిపోయాడు. కాని తొల్త పిదప వెలుతురు ముందు కానవచ్చిన సిలూటీ ఛాయలు, జీవించియున్న మనుష్యుల యొక్కయు, జీవించియున్న చెట్లయొక్కయు చైతన్యముగా సాక్షాత్కరించడంవల్ల, నిజమైన పల్లెటిగ్రామ మేదో అటువైపు ఉన్నదని ఒక నమ్మకముగొన్నాడు. ఆ నమ్మకముతో రోడ్డుమీద కనిపించిన ఒక మనిషిని అడిగాడు "ఆ లారీ వెడుతూన్నది గ్రామానికిదారా ?" అని.

ఆ మనిషి "అవునండీ! లారీ కాబట్టి చీకటిపడకుండా చేరుకోగలదు. మీరు నడకమీద పోయేవారు ఏలా చేరుకోగలరు? ఈ రాత్రికి ఇక్కడెక్కడైనా విశ్రమించి మరి తెల్లవారి వెళ్లడ ముత్తమము" అన్నాడు. "విశ్రాంతి ?—రోడ్డుమీదున్న ఇళ్ళల్లో బసచేసి పొందే. విశ్రాంతి ఎంత ? ఎక్కడ ?—" అని అనుకొన్నవాడై శ్రీమన్నారాయణసింగు ప్రక్కకు చూచాడు. ఒక కిరాణాకొట్టు కనబడింది. ఆ కొట్టుమీద ఒక కోమటక్క కూర్చొని సరుకులు అమ్ముతూవుంది. ఆ అమ్మి అక్కడ కాను పించిన జనులందరికన్నా స్థావరతరంగా కనిపించింది. ఆమె నడిగితే కొంతవరకు నిజమైన సమాచారము దొరకగలదని ఆశించాడు.

అతగాని ఆ ఆశలో పాఠకులు వేసుకోదగ్గ ప్రశ్న ఒకటి కూడా ఉంది. ఎందుకో నారాయణసింగు "ఆ ప్రక్క నొక నొక గ్రామము వుందా?" అని అడుగుతూవున్నారు. ఎందుకు ఆ గ్రామం చేరుకోడానికి అతగాడు తహతహ పడుతున్నాడు? ఇంతకూ గ్రామం పేరు ఏమి? అక్కడతగానికి బంధువు లున్నారా? మిత్రులున్నారా! ఎవరూ లేకుండానే ఏమీ కాకుండానే ఊరకే పిచ్చివానిలా, లేకపోతే కర్మ ననుసరించి అలా పోవా లనుకొంటూ వున్నాడా చీకట్లోపడి?

శ్రీమన్నారాయణసింగు కోమటక్క కిరాణాకొట్టువద్దకు వెళ్ళేటప్పటికి, అక్కడికి ఒక చిన్నపిల్ల ఎనిమిది తొమ్మిదేళ్లది, సరిగా వొంటినిండా పరికిణీగాని పైచొక్కాగాని లేకుండానే నిరుపేదల పిల్లలా కనిపించేది వచ్చి "అమ్మీ! మా అమ్మ ఒక కానీ పసుపు ఒక కానీ మినప పప్పు తెమ్మనమంది. ఇవిగో డబ్బులు!" అని ఇచ్చింది. కోమటక్క కొండెక్కినంత సంతోషంగా ఆ రెండు డబ్బులు పుచ్చుకుని, "దీపం పెట్టాక నీదే బోణీ" అని రెండు సరుకులు రెండు చిన్నచిన్న పొట్లాలుగా కట్టి యిచ్చివేస్తూ "పిల్లా! ఇంత చీకటిపడ్డాక వచ్చావు! నీకు భయంవేయదు తిరుగ వెళ్ళడానికి?" అని అడిగింది. "నీదీపం కనిపిస్తూన్నంతసేపూ నాకేంభయం? రఘుపతిరాఘవ రాజారాం! పతితపావన సీతారాం!" అని తొర్తిలారీవెళ్ళిన పుంతమార్గాన్నే పరుగుచ్చుకుంది. పిల్లకాదు! లేడిపిల్ల!

శ్రీమన్నారాయణసింగు మరి ఎవర్నీ ఏమీ అడుగకుండా ఆ పిల్ల నిర్గమించే మార్గాన్నే తానున్నూ నడువసాగారు. భయం లేకుండా చీకట్లో సింహంలా! పిల్ల పరుగు ఇతగాడి నడక సమానమా అన్నట్లున్నాయి.

రోడ్డుమీదను నడిచే బైసికిళ్ళ గంటలు. నిలబడ్డ రహదారీ జనం కబుర్లు. మరిన్నీ బంయివికూసి రంయివి విడివడే బస్సులు కార్లు. ఒకటేమిటి. ఎన్ని నాగరీకపు జంత్ర తంత్రయుక్తములైన వాహనాలు ప్రజలతో పోతూవున్నా. అటువైపు అతగాడు చూడలేదు.

" అదేదో వూరుంది అని అనుకొంటూ వున్నాడులాగుంది. ఈ పురుషుడు!" "ఉన్నా ఈ అర్ధరాత్రి ఆతిథ్య మెవ్వరిస్తారు?" "మనకే తెలియని దారి ఇతగాడి కెలా తెలిసేసి?" అని వివిధరీతులుగా. వివేకపరులమని తమకు తా మెంచుకునేవారంతా అతని తెన్నునే వేళాకోళంగా చెప్పుకోసాగారు.

నిజంగా ఏ పటంమీదగాని ఆ మార్గం ఆ స్థలం గుర్తించబడియుండదు. ఆ లారీకి ఆ జనానికే తెలుసు ఆ గమ్యస్థానం.

ఆ స్థలముయొక్క గోప్యం అంతా ఇక్కడ వుంది. కూలీలందరూ కలిసి ఒక గుడి ఒక మారుమూల తాము చక్కగా కట్టి దానికి చుట్టూ వీధులు దీర్చి ఒక ఊరు నిర్మాణము చేయాలి అని సంకల్పించుకొన్నారు. అయితే ఒక దేవాలయం నిర్మించేముందు దేవుడు తెలవకుండా వున్నన్నాళ్ళూ దురాక్రమణ నేరమని సర్కారువారు తోసి త్రవ్వి పారవేయడానికి జంకరు. దేవుడు తెలిపాడా ఆ గుడివి పడగొట్టడాని కుద్యోగస్థులు జంకుతారు. అంచేత సర్వసాధారణంగా తొలుత దేవుడు వెలిసిన తరువాతనే. అందు విషయమై కొంత ప్రచారం జరిపి. మరీ గుడికట్ట ప్రారంభిస్తారు. ఇక్కడ కూలీల ఎత్తుగడ అదికాదు. కడుతూవుంటే దేవుడు వెలవకపోతాడా అనేవారి యిది. అది కొంత భక్తిచేత కొంత భయంచేత కలిగిందై యుండవచ్చు. ఆ కారణంగా ఒక

నిగూఢమైన స్థలం ఎన్నుకున్నారు. మరి నిర్మాణం కూడా రహస్యంగా రాత్రిళ్లు జరగాలన్నారు. గుడికి రాయి కావాలన్నారు. తాము తవ్వే క్వారీపిండా రాయే అని తెలుసుకొన్నారు. ఎన్ని గుళ్ళయినా కట్టవచ్చు ననుకొన్నారు. అందుచేత ఆ కూలీలు పగలల్లా క్వారీలో పనికి కుదిరి, సాయంత్రంవరకు రాయి త్రవ్వి, లారీలమీద రేవులకుచేర్చి, ఆఖరు లారీమీద మాత్రం, కంట్రాక్టరుకు తెలియకుండా, కూలీలు డ్రైవరు లాలోచీఅయి, రోజూ సంజపొద్దుకు కొంతకొంతరాయి ఈ రహస్య స్థలమున పేర్చడము కొంతకాలంనుండి రివాజు అయింది. కూలీలున్ను అక్కడే పిల్లాజెల్లాతో తమ నివాసాలు ఏర్పాటు గావించుకున్నారు.

లారీ డ్రైవరు తనకేమీ అక్కర్లేదంటూనే చాటుచాటుగా బాటను తిరుగరావడంలో ఒకచోట దొంగసారా కలవాటుపడి, తన గుట్టు ఇతరులకు బయటపెట్టకుండా వెళ్ళిపోయేవాడు. ప్రజలది సహజంగా లారీ పోయే మార్గమేనని, ఆ చెట్లలో కూలీలయొక్క నివాసాలకై ఆ రాయి చేరుస్తూ వున్నారని ఒక ప్రతీతి బయలుదేరింది. మరి కూలీలున్ను తమతమ కుటీరాలకు ముంగురు లెగరేసుకుంటూ త్వరగా చేరుకు తమ ఆలుబిడ్డల కానందం చేకూర్చవచ్చునని హెచ్చరిల్లుతూ వుండేవారు. ఒక్కొక్క కూలివా డొక్కొక్క కుటుంబం పెట్టుకొని ఉదరపోషణ గావించుకుంటూ వుండేవాడు.

ఇప్పుడు పైని చెప్పబడిన దొంగసారా అమ్మేచోటు, ఆ కూలీలు నివసించే కుటీరాలకు, ఈ రాజమార్గానికి మధ్యగా చెట్లల్లోవుంది. కొంచెం వంపుతిరిగితే కనిపిస్తూంది. కూలీలకు ఈ దొంగసారా వృత్తాంతము ఎంతమాత్రమున్ను తెలియదు.

తిన్నగా లారీ తమ కుటీరాలమధ్యకు చేరుకోవడంతోనే అదేదో వింత సరుకుగా రాయిని క్రిందకు విసరి, లారీ ఖాళీ అయిన వెంటనే తాము దిగిపోయి లారీని కూలీలు పంపేసేస్తారు. అదీ పరిపాటి. మళ్ళీ పరున్నది పాటుగా పరుండీ వారు లేవడం అనేది తెల్లారిన్లే. క్వారీకంటా నడచిపోతారు చద్దివన్నం తిని కొందరు, మూటకట్టుకొని కొందరు, ఏవేవోకబుర్లు చెప్పుకుంటూ,- కొందరు రాత్రి తమకు వచ్చిన కలలేన్నివో ఏకరువు పెడుతూ, మరికొందరు తామువిన్న కథలను పూసగ్రుచ్చినట్లు చెప్పేరు.

"మరి దేవుడు తెలిపేదాకా మనం వూరుకుంటే గుడి కట్టినట్లే?" అని వొకడంటే. "తెలిసేదేవుడు నరబలి కోరి తెలిసేడు, ఊరికే వెలుస్తాడురా?" అని ఒక్కొక్కరోజున ఉదయం వారిలోవారికి తర్కింపు జరిగేది. ఆ తర్కింపప్పుడు పప్పు జారినట్టు జారేవారు అందరూను. ఒక్కడూ ముందుకు వచ్చేవాడు కాడు; తాను బలి అవుతానని అనేవాడు కాడు. పోనీ కష్టైయ్యవచ్చునని అనేవారుకారు తతిమ్మావారు. ఎవ్వరికీ గోచరింపు కాదు—ఏలాంటి దేవుడు వెలిసేడో ఎవరికని తాము గుడి కట్టేరో. ఎందుకని కట్టేరో - అలా అని ఉద్యమాన్ని విరమించేరుకారు, రాయి మొత్తం ఒక కొండమెత్తు అంత కనబడ్డంతోనే.-నరబలి అన్నది బహిరంగంగా జరిపారా ఎవరిని బలియిస్తారు? అక్కడున్నవారందరు కళ్లు దెరచుకు, ఏనిమేషమూ కావలి వున్నవాళ్ళల్లే, ఒకళ్ళొకళ్ళకు కనిపించేవారు. ఇక మరి బాగా ఆలోచిస్తే ఈ నరబలి అన్నది దైవికంగా దానంతటది తమలో తమకే తెలియకుండగా జరగాలి.

శ్రీమన్నారాయణసింగు ఏ రాత్రి అయితే చీకట్లో సింహంలా నడుస్తూవున్నాడో ఆ రాత్రి అప్పటికప్పుడే తిరుగ

వచ్చేస్తూవుంది ఉత్తలారీ. లారీ డ్రైవరు తాగేవుండి లైట్లు ఆర్పేశాడో. అసలు ఆ లారీకి లైట్లే లేవో. అతివేగంగా. వంకర టింకరలుపోతూ. ప్రతీ చెట్టూ భయపడేలా వచ్చేస్తూవుంది. మరొక్క నిమిషం ఆలా కడచని వుంటే. శ్రీమన్నారాయణ సింగుకు ముందర లేడిలా పరుగెత్తే చిన్నపిల్ల ఆ లారీక్రిందపడి హతమైపోవలసింది. కాని చటుక్కున పిల్లను ప్రక్కకుత్రోసి శ్రీమన్నారాయణసింగు ప్రమాదవశాత్ లారీ చక్రం క్రింద పడి తానే నలిగిపోయాడు. పిల్ల అక్కడ నిలబడలేదు. లారీ మరి కనబడలేదు. సమస్తం అయోమయాంధకారంగా వుండిపోయింది ఒక క్షణం. చక్రంక్రింద పడ్డ మానవుని ఉసురు లెటుపోయినాయో చూచేందుకు చుక్కకూడా ఆ గడియప్పుడు కళ్లు మూసికొన్న దనవచ్చును. 'మినుకు' 'మినుకు' మధ్యను అంతరముండదూ? ఆ సమయాన్నే జరిగివుంటుంది ఆ స్వర్గారోహణం!

పిల్ల వెళ్ళివెళ్ళడంలో తల్లితో "అమ్మా! ఎవరో నన్ను ప్రక్కకు త్రోసినట్లయిందే ఈ ప్రొద్దు. లేకుంటే లారీక్రింద పడిపోయేదాన్ని" అని అంది. తల్లి "అమ్మా నిన్నింత చీకటి పడ్డాక పంపడం నాదేతప్పు! లారీ గాలే నిన్ను దూరంగా విసరి వుంటుంది. మాఅమ్మా! బతికావు! పదివేలు! పట్టుకొచ్చావా? కానీ పసుపూ. కానీ మినప్పప్పూ?" అని అడిగింది. పొట్లాలు రెండూ అక్కడే పెట్టి "ఎందుకే ఇవి?" అని అడిగింది పిల్ల. తల్లి "ఎన్నడూ పోపుసామాను నిండుకోరాదు" అంది. అంటూ "లారీకి దీపా ల్లేవుటే?" అని అడిగింది. "దీపాలు లేవు. దిబ్బద్దాలు లేవు. లారీ నడిపించేవాడు ప్రతిరాత్రి మనింటికి వచ్చేవాడేకదే? ఈ పొద్దు రాకుండాపోయినాదేమే?"—"ఏమో

నమ్మా! వాడేంపాపం తలపోసి అలా వి(రవీగిపోయినాడో? అయితే అది వాడి లారీయే అంటావా?"

"ఆఁ అదే! కోమటక్క కొట్టునుంది అనే దీపంకాంతిలో. నాకు తెలిసింది. ఆ లారీయేనే" అంది పిల్ల. "ఏడిశావు! కోమటక్క కొట్టెక్కడ? యీ లారీ నీకు దసులయింది ఎక్కడ? ఆ దీపం దానిమీదకంటా అనడం ఏమిటి? బెదిరినట్టున్నావు" అని పిల్లకు దృష్టితీసి నిదురబుచ్చింది తల్లి. కాని తల్లికి నిదుర పడుతుందా? పిల్లకు పట్టేనేమోకాని.

తనదగ్గరకు రోజు వచ్చినట్టువచ్చి, ఆ రా(త్రిపూట సారా పుచ్చుకోకుండా లారీ డ్రైవరు ఏ కారణంచేత వెళ్ళిపోయినాడో అనే జిజ్ఞాసలో పడుంది ఆమె.

ఆమెకువుంటాయి ముప్పై అయిదు ఏళ్ళు. ఛాయలోనే సువాసన, సువాసనలోనే ఛాయ అన్నట్టు ఒళ్ళంతా ఏకమాదిరి వన్నె. వన్నెకుతగ్గ పొంకం! అసలు ఆమె ఎన్నడూ రైకే తొడగని మనిషి అనుకుంటాను. మరిన్నీ చీరకట్టినా నడుందగ్గర నాభి నాభిలా కనిపించవలసిందే! చెప్పొస్తే వేదకాలపు స్త్రీ రత్నంలా ఒక ఉత్తరీయం. ఎగుబుజాన్ని పైచుకు, అవసరం వెంబడిని దిగువకు జారుస్తూ దాన్నే వోణీలా, దాన్నే పవిటలా కాపరుస్తూ, చెమటన్నది పోయనీయకుండా చేసికొంటూ పోసినా దానంతటదే ఎప్పటికప్పుడు చల్లటిగాలి కారిపోయేలా సంచరిస్తూ స్వచ్ఛందం. అందం రెండూ ఒక్కుమ్మడి గుత్తకుచ్చుకుందా అన్నట్టు కానవచ్చేది చూచేవారికి. ఆమె పోసిన దొంగసారా తాగినవారు సోమరసం పుచ్చుకున్నంత ఆప్యాయంగానూ తీసుకు తీరవలసిందే! కూలివాం(డు చెప్పుకునే నరబలిమాట ఆమె చెవిని

అప్పుడప్పుడు వేస్తూ జాగ్రత్త అనేవాడు లారీ డ్రైవరు. "వాడే నాటిరాత్రి అంత దుర్వృత్తి తలపోసేడే?" అనే ఆలోచనలో పడింది. తనదగ్గరకు రాకుండా వాడారాత్రి తిన్నగా పోవడం పదేపదే ఎంచి, "పిల్ల కుసింతలో తప్పుకోకపోతే చచ్చిపోవలసిందేగదా!" అని ఒకింత కుమిలి, కన్నీళ్ళు పిల్లపక్క తడిసేలా కార్చి ఎట్టకేలకు నిదురించింది.

* * * * *

తెల్లవారి కూలీలు తాము మరి పనిలోనికి వెళ్ళకుండగా, రాయిమీద రాయి రాయిమీద రాయి దారిలో అడ్డంగా చచ్చిపడి వున్న ఆ మనిషిమీద పడవేస్తూ, ఆ స్థలాన్ని కేవలం మయ చమత్కారమా అని అనిపించేలా, ఒక కట్టడం లేవదీసి, పెద్ద గుడిలా కొందరికి, పెద్ద సమాధిలా కొందరికి కనబడే మోస్తరుగా చేసి హత్యను కప్పిపరిచివేశారు. మనిషి ఫలానా అని తెలిస్తేగా ఎవరైనా ఏరికోరి చేస్తేగా?-రిపోర్టు అనేది?-పోలీసు అనేది?-మరి లారీమాత్రం ఆ పుంతకు రాలేదు. లారీ డ్రైవరున్ను ఆ దారి త్రొక్కలేదు.

దొంగసారాచేస్తూ ఆ చుట్టుపట్ల నివసిస్తూన్నదన్న అన్నులమిన్న మాత్రం మొదటి రాత్రివేళనే, పునాది నేలనుంచి నెత్తురెగజిమ్మి, ఎర్రవిదుమ్ము రేగినట్టు కనిపెట్టింది. "ఏమిటా సిత్రం? గుడి కట్టడం ప్రారంభించినట్టులున్నారు చూచిరా పిల్లా?" అని పంపించింది తనకుమార్తెను. పిల్ల ఎప్పుడేపని పురమాయించినా లేడిపిల్లలా వెళ్ళి నెరవేర్చుకువచ్చే పిల్ల కాబట్టి వెంటనేవెళ్ళి చూచి, తిరుగ వచ్చి, "అమ్మా! నన్ను పక్కకు తోసి, చక్రంక్రింద నన్ను పడకుండా తాను పడ్డ ఆయనలాగుందే!

కూలీవాళ్ళచేత ఇంకా రాళ్ళదెబ్బలు తింటూ కదలకుండా మెదల కుండా రాళ్ళక్రింద కప్పడిపోతూ వున్నాడు" అంది. "ఆదేనే గుడి కట్టడం! అలాగే కడతారు! మనంకూడా వెళ్ళి ఒక రాయి వేస్తే మనంకూడా పుణ్యం కొంచెం సంపాదించినవాళ్ళం అవుతాము" అని తల్లి జవాబు చెప్పింది. "అతనివల్ల నేను రక్షింపబడ్డాను. అతనిమీదనా నేను రాయి విసిరేది?" అంది పిల్ల. "నిన్ను రక్షించింది లారీ డ్రైవరుగాని, దారేపొయ్యే మార్గస్థుడు కాడు. పాంథుడు నిన్నెల్లా రక్షిస్తాడు? అతడు తన దారి తాను తెలిసికోలేక మహాంధకారాన్న దేవునకు బలి అయి నాడు" అంది తల్లి.

అంటూ తల్లీ పిల్లా యిద్దరూకూడా ఆ గుడి కట్టే స్థలానికి చేరుకున్నారు. గుడి సగానికి సగ మప్పుడే తయారయింది. తల్లి ఒకరాయి పనివాడికి అందిచ్చినది. పిల్ల అందివ్వలేకపోయింది. పిల్ల కళ్ళమ్మట బాష్పధార పడసాగింది. తల్లి ఆ వైపరీత్యం కనిపెట్టి పిల్ల నెత్తుకున్నదై కళ్ళు తుడుస్తూ—"నీవు నాకు దక్కావు. నీవు లోకంలో నిల్చావు. ఇక నెవరుంటేం? ఎవరు పోతేం?" అని ఎవరూ వినకుండా ఓదారుస్తూ పిల్ల సమేతంగా వెళ్ళిపోయింది. "ఈ సంగతి కొట్టు కోమటక్కకన్నా చెప్ప కూడదు సుమ్మీ" అని తన కూతురుతో నాటి తుదిమాటగాచెప్పి కూతురును హెచ్చరించింది.

అచిరకాలంలో ఒక దేవాలయం తయారైనది అంటే వింతకాదు. దానిచుట్టూ మహాపట్నం వెలిసిందీ అంటే లోకంలో ఏడు వింతలనూ మించిన ఎనిమిదో వింత అని అనకతప్పదు. గుడికి శ్రీమన్నారాయణాలయమని పేరుపెట్టారు. ఆ పేరప్పట్లో

దానికుంచబడింది దేవుళ్ళందరిలోను శ్రీమన్నారాయణమూర్తి. ఘనతముడనే. ఉత్తరోత్తా మరేమైనా పాఠకులకు స్ఫురిస్తే రచయిత కారకుడు కానేరడు. గుడి ఎత్తునుండి దిగువ భాగముకు నాలుగువైపులా సోపానాలు ఏర్పాటు చేశారు. సోపానాలకు తిన్నగా నాలుగువైపులా బ్రహ్మాండమైన నాలుగువీధులు నిర్మాణం గావించారు. సిమెంటుతో కొన్ని, తారుతో కొన్ని; టకటకా బండ్లు నడిచే మార్గాలు అవి. వీధుల కిరుప్రక్కలా సువర్ణ కుడ్యాలుగల భవనాలు. ముత్యాల ముగ్గులు పెట్టబడ్డ వాకిండ్లు. పచ్చల తోరణాలుగల ద్వారబంధాలు. ఒకటేమిటి? చెప్పన్న రాజుల భాగ్యభోగ్యాలు ఆ నగరానివే అన్నట్లు విలసిల్లేయి. రచ్చలకు రచ్చలు, ఉద్యానవనాల కుద్యానవనాలు, కేళీకూళులకు కేళీకూళులు, విద్యాలయాలకు విద్యాలయాలు, గరిడీ స్థలాలకు గరిడీ స్థలాలు, ఏవి ఎక్కడ వుండవలెనో అవి అక్కడవుంటూ, కామధేనువును కట్టు రాటకు కట్టుకున్నట్టు, కల్పవృక్షమును పెరటిచెట్టుగ పాతుకున్నట్టు వుంది ఆ పట్టణం. ఏ తెల్లవారుజాము అప్పుడో ఒకటిరెండు గంటలమధ్య రస్తా నీరసంగా వుండేనేమో గాని మిగతా రోజల్లా ఆ పట్నపు వీధుల్లో, బజార్లో నడిచే జనానికి మితంలేదు. సూర్యోదయం కాకుండానే శకటాల చప్పుడైతే? గుఱ్ఱపు స్వారులైతే? సన్యాసి వేషగాండ్లు కషాయ కండువా పింజెతో తంబుర మీటుకుంటూ, "వేస్తే బిచ్చం వేయకుంటే వేదాంతం తేల్చుకుంటూంటే?—మరి కొంచెము ప్రొద్దెక్కి ఏ రేవైనా దిగినా కూరగాయల నేతిమజ్జిగల బేరాలు, తూనిక విలాసాలు. ఇలా ప్రయోజవర్గము అప్రయోజవర్గము ఒకపట్నం అవుతుందీ అవి చాటే పరిణామానికి ఆ పట్నం క్రమక్రమంగా

వచ్చింది. వైశాల్యంలో పెరిగి కూలివాళ్ళ కుటీరాలవరకూ వ్యాపించిపోయి వాటి నొకకోటీశ్వరుల గృహాల్లా పరిగణింప జేసింది ఈ క్రొత్తపట్నం. మరిన్ని కోమటక్కా కొట్టు నొక "రెన్ను బెన్నెట్టు" షాపులా మార్చేసింది. మరి మనం పేర్కొనివారల్లా చిన్నపిల్లా, ఆ పిల్ల తల్లిని. వాళ్ళుకూడా సంఘంలో అర్హాత అభివృద్ధి పొందగల్గారు. ధనమే సహజమైంది అనే సూత్రం ప్రబలించింది. తల్లి గుడికో బంగారు కలశం చేయించింది ఉదాహరణంగా! ప్రజలుకూడా ఆ పట్నమంత వృద్ధిలోకి రావడాని కాదేవుని కృపే అని నమ్మి నిత్యమూ శ్రీమన్నారాయణమూర్తిని పూజించేవారు.

కొంతకాలము గడచిపోయింది. కడచిపోవడంలో అనేక మార్పులు కుటుంబాల్లోను దేశాల్లోనూ కూడా కలిగాయి. అయితే ఎప్పటికప్పుడే మీదికి నురువులేచినట్టు, ధనికవర్గము, యువ యువతీవర్గము, సంఘములో సమస్తమున్నైనచోట్లా విజృంభి స్తూనేవున్నాయి. ఎటొచ్చి ఆనాడు పుల్లయ్య అయితే ఈనాడు ఎల్లయ్య.

ఈలాంటి పరిస్థితిల్లో మనకథలో తొల్త చిన్నపిల్లగా నిరూపింపబడ్డ వ్యక్తి క్రమంగా ఎదిగి, ఏపుగాంచి, రూపంమోసి తన్నెవరైనాసరే మగాడైనవాడు ప్రేమించి తీరాలనేటంతయిది లోకి వచ్చేసింది. తల్లి గతించింది ఇల్లు పెద్దది. ఎంతఎదిగినా ఎన్నిగదు లామె ఆక్రమించుకున్నా ఈ పిల్ల కింకా ఇల్లు ఆంజనేయులు తోకలా మిగిలిపోతూ, ఒక విధమైన భయం గొల్పుతూవుండేది. మరిన్ని పట్నంలో గుడివంకకు చూచినప్పు డల్లా అదోమాదిరి దుఃఖము, ఆరాటము తనలో తట్టుతూవచ్చేవి.

లోపలిభావం ఎవరికీ చెప్పకూడదు అని తల్లి ఆజ్ఞ. అలాగ్గానే తనలో వయస్సుబట్టి పుట్టే ఊహల్తోపాటు. ఈ ఎటికనుబట్టి పుట్టే ఊహలను కూడా ఉగ్గబట్టుకుంటూ, వచ్చి వచ్చి ఒకనాడు ఏంచేసిందీ అంటే—

చక్కని చీర కట్టుకు, పిక్కటిల్లే రయిక తొడుక్కు, ఒక్కొక్క అంగే నేలకు లత్తుకరంగు అద్దేలా నడుచుకొంటూ కోమటక్క అంగడికి వెళ్లింది.

అప్పటికప్పుడే కోమటక్క తల నెరిసింది. మోల వంగింది. బలము తగ్గింది. కనుబొమలమీదకు చేయి చాపెట్టుకు, చూపు అన్నుకుని. కోమటక్క మన చక్కనిచుక్కను పోల్చి. "పిల్లా! పేరెవరు?—ఎప్పుడో చూచినట్లున్నాను?" అంది. పిల్ల "ఇదివరలో నా పే రెరుగవు. ఇప్పుడు చెప్తాను. జ్ఞాపకం వుంచుకో. అపురూపసుందరి—మా అమ్మను బాగా ఎరుగుదువేమో? ఈ మహాపట్నం ఏర్పాటు కానప్పుడు ఆ చెట్లల్లో సారా అమ్ముకునేది. ఆమె ఇప్పుడు లేదు. చనిపోయింది" అని కంట తడి పెట్టుకు తుడుచుకుంది.

"అవునమ్మా! మహాపట్నం అయ్యాక ఎవరున్నది ఎవరు పోయింది ఒకరికొకరి కెరుకే లేదు. బొట్టెగా నున్నప్పుడు లాగుంది ఒకనాడొచ్చి కానీ పసుపు కానీ మినప్పప్పు పట్టుకెళ్లావు" అంది కోమటక్క. "నీకింకా జ్ఞాపకం వుందా? ఆ రోజులే మంచివి అనిపిస్తున్నాయి" అంది అపురూపసుందరి. "నీ కవి మంచిరోజులేమిటి? నీకు మంచిరోజులు ఈపయినుంచీ? పెళ్లాడతావు. మొగుడొస్తాడు. పిల్లల్ను కంటావు!—నాకను- ఆరోజులే మంచివవి" అంది కోమటక్క. "నీకుమాత్రం నేడు బాగులేదూ? పెద్దమేడ కట్టావు. పెర్మిట్లు సంపాదిస్తున్నావు.

బారెన పోగాకు వర్తకం చేస్తున్నావు" అంది అపురూపసుందరి. "నిన్నుచూస్తే జ్ఞాపకం వస్తోవుంది. పిల్లా. పిల్లా అనే పిలిచేను. తప్పట్టకు. ఆరోజున నీ వెనకాలే వెంటాడించిన మనిషి జ్ఞాపకం వున్నాడా? మళ్ళీ కానలేదు అతగాడు. తిరుగ ఈ దారిన వెళ్ళినట్టులేదు. ఏమయ్యాడో? ఆ రాత్రి అసలు వానికి మాఅరుగు శయ్య కావలసింది" అంది కోమటక్క. అపురూపసుందరికి కళ్ళనీళ్ళు తిరిగాయి. "ఎందుకు అదంతా! అదంతా నానోట ఎందుకు చెప్పిస్తావు? మా అమ్మ ఎవ్వరికీ చెప్పొద్దన్నది" అంది. అపురూపసుందరి. "ఏమి? అందులో ఏమైనా లేకితనంవుందా? మీ అమ్మ వానికేమైనా బాకీవుందా?" అని అడిగింది కోమటక్క. "అబ్బే! మా అమ్మకే ఒకళ్లు బాకీపడేరుగాని మా అమ్మ ఎవళ్ళకు బాకీ పడలేదు. ఆమె బ్రతికినన్నాళ్లు ఏమో నేను బ్రతకటమే చాల్నని నన్ను మూర్కొని, ముద్దెట్టుకుని, అతగాడి వూసెత్తి నా తల తిప్పేసుకునేది. నీకింకా ఆ మనిషి గానకం వున్నాడా?" అంది అపురూపసుందరి. "నాకంటికి చతుర్భుజుడిలా కనబడ్డాడు. నీకెలా తోచాడో?" అని ఆ అరవై యేళ్ల కోమటక్క ఇరవై యేళ్ళ అపురూపసుందరితోటి ఏకవయస్సు ధాటీగా మాట్లాడింది. "ఎవరైతేం - అత డడుగుపెట్టిన వెంటనే ఆలయం ఏర్పాటు అయింది ఆచోట" నంది కోమటక్క. "ఇటువంటి వెర్రి నమ్మకాలతో బ్రతకటం నా కిష్టలేదు" అంది అపురూపసుందరి. "మరి ఎటువంటి నమ్మకాలు కావాలి?" అంది కోమటక్క. "నాకు ఎటువంటి నమ్మకాలు అవసరమో నీకు తెలుసుకోవాలని వుంటే ఆ ఆలయం తవ్వి పారవేసి, అడుగునవున్న ఆ మనిషిని తిరుగ లేవదీసి, పునర్జీవితునిజేసి, ఇదంతా ఎప్పటి జానపద రూపంగా మ్రోగేటట్టు చేయాలి" అంది అపురూపసుందరి.

"పిల్లా! నీకింకా పెళ్ళికాలేదుకాబట్టి నీవీ జానపద వ్యామోహంలో పడియున్నావు. పెళ్ళి అయిందా పట్నవాసమే కావాలంటావు" అంది కోమటక్క. "అందుకే నేను నా పెద్ద యిల్లు అద్దెకిచ్చి, ఏ పల్లెటిపట్టుకైనా పోయుండాలని అనుకొంటూ వున్నాను"-"ఎంత అద్దె?"-"నీకైతే నెలకువంద"-"సరే!" "ఏ గ్రామంలో కాపురం పెడతావు?"-"ఈ భరతఖండములో గ్రామమే దొరకదా?"-"దొరకదు. అన్నీ పట్నాలే" అంది వారి అన్యోన్య సంభాషణలో కడముక్కగా కోమటక్క. ఆశ్చర్య పోయింది అపురూపసుందరి.

* * * * *

అయినా అపురూపసుందరి బయలుదేరింది తా ననుకొన్న పల్లెటూరు. ఆ పల్లెటూరులో తనకు తగిన పెళ్ళికొడుకు లభించడా? అని తలపోస్తూ. ఆమెయొక్క అది సిద్ధాంతంకూడా - స్త్రీలు పల్లెటూళ్ళను ప్రేమిస్తే, స్త్రీలవెనుక మగవాళ్లున్ను ఉండగలరు అని. ఈ పట్నవాస వ్యామోహమంతా స్త్రీలనుబట్టి వచ్చిందేనని.

ఈ బాహ్యసిద్ధాంతంకాక అపురూప సుందరిలో వేరే అంతరాత్మ ప్రేరేపణకూడా జనపదసీమకేసి మళ్ళేది కద్దు అని పాఠకులకు నేను వేరే చెప్పనక్కర్లేదు.

ఈ అంతరాత్మ ప్రేరణ రూపేణా ఆమెకు ప్రయాణంలో సాక్షాత్కరించింది ఒక అరుణోదయ దృశ్యము. దానిముందు పఱపైన విశాలమైన ఎత్తైన భూభాగము. ఆ భూభాగము నొక నాగలి పెట్టి దున్నుతూ ఒకానొక యువకుడు సిలూటీచాయను తనకంటె ఎత్తరిగా, తనకంటె బలిష్ఠంగా తన కీడుజోడుగా ఉన్నవాడు కనబడ్డాడు.

ఆమె ఆ దృశ్యంకేసి నడుచుకుంటూ నడుచుకుంటూ వెళ్ళి వెళ్ళి అడిగింది ఆ యువకుణ్ణి "ఇది మీ భూమా? మీ యూరేది?

నీకు పెళ్ళి అయిందా ?" అని. మొదటి రెండింటికి అనుకూలములైన సమాధానాలు వచ్చినట్టుగా ఆమెకు తోచినాయి. ఏమని ? "నేను దున్నేది భూమికాదు అరుణోదయ రాగము" అని. "ఎల్లలేనిదేదో అదే మా యూరు" అని. మూడవదానికి సమాధానం చెప్పేలోగా వారిరువురి మధ్య మరుదంకురములతోపాటు మరుశరములు చెలరేగి నిస్సంభాషణమే మేలనిపించింది.

"పట్నాని కంతుంది కాని జనపదసీమ కంతు లే"దంది అపురూపసుందరి. "అది నిత్యయౌవనంతో కూడుకున్న శ్రీలానా కగుపిస్తూంది" అన్నాడు యువకుడు.

అప్పు డడిగింది అపురూపసుందరి "ఇదంతా మీ పిత్రార్జితమా ?" అని. యువకుడన్నాడు "మా తండ్రిని నెమకుటలోనే నీ జనపదభూమిని కనుగొన్నాను. సాగుచేయుచున్నాను. అతగాడేమైనాడో ? శ్రీమన్నారాయణసింగు ! శ్రీమన్నారాయణసింగు అతడిపేరు" అని ఆకాశమువంక తెలిచూపులు చూశాడు. అపురూపసుందరి తన పట్నమునందలి ఆలయస్వామి పేరుకూడా అదేనని చెప్పబోయియూరుకుంది. నూతనంగా వివాహమై జనపద సీమను వారిద్దరు వివేకవంతులై సుఖమనుభవించుచున్నారు. కాని నేటికీ తనలోని రహస్యము అపురూసుందరి తన భర్తకైనా వెలిబుచ్చలేదు.

ఈ కథ వ్రాయకుంచే అప్పటికీ ఇప్పటికీ అది అందరికీ రహస్యమైయేయుండేది. కథ వ్రాసి నేనే బయటపెట్టాను. శ్రీమన్నారాయణాలయం క్రింద నున్నది శ్రీమన్నారాయణసింగు యొక్క ఎముకలపొడి. తెలిస్తే ఎవరైనా ఆ పట్నంలో నివసింప గలరా ? నివసింపలేరు. అపురూపసుందరిలా జనపదసీమనే శాంతి సౌఖ్యాలను చూఱగొన వాంఛిస్తారు.